

Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinde İtici ve Çekici Faktörler

Push and Pull Factors in International Student Mobility

Doç. Dr. Fethi NAS ¹

Süreç/History

Geliş/Submitted: 15/12/2025
Kabul/Accepted: 09/06/2026
Yayın/Published: 25/06/2026

İntihal/Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyan/Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Çıkar Çatışması / Competing Interests

Yazar(lar), çıkar çatışması olmadığını beyan eder. / The author(s) declares that have no competing interests.

Telif Hakkı/Copyright

Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY-NC 4.0\) license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Öz

Uluslararası öğrenci hareketliliği, yükseköğretimin küreselleşmesi sürecinde hem akademik hem de sosyo-ekonomik açıdan stratejik bir önem kazanmıştır. Öğrencilerin eğitim amaçlı sınır ötesi hareketliliği; bilgi transferi, kültürlerarası etkileşim, insan sermayesinin gelişimi ve yükseköğretim kurumlarının uluslararası rekabet gücünün artırılması gibi çok boyutlu etkiler doğurmaktadır. Bu çalışmanın amacı, uluslararası öğrencilerin eğitim almak üzere bir ülkeyi tercih etme süreçlerinde etkili olan itici ve çekici faktörleri bütüncül bir çerçevede analiz etmektir. Çalışma, özellikle gelişmekte olan ülkelerden gelen öğrencilerin karar verme dinamiklerine odaklanarak mevcut literatüre katkı sunmayı hedeflemektedir. İtici faktörler; öğrencilerin kendi ülkelerindeki sınırlı eğitim olanakları, ekonomik yetersizlikler, siyasi istikrarsızlık, güvenlik sorunları ve sosyal baskılar gibi unsurları kapsamaktadır. Bu faktörler öğrencileri daha güvenli, daha kaliteli ve daha fazla fırsat sunan eğitim ortamları aramaya yöneltmektedir. Çekici faktörler ise ev sahibi ülkelerin ve kurumların sunduğu akademik itibar, eğitim kalitesi, burs ve finansal destek olanakları, kültürel çeşitlilik, dil öğrenme imkânları ve mezuniyet sonrası istihdam fırsatları gibi unsurlardan oluşmaktadır. Çalışma ayrıca, uluslararası öğrenci hareketliliğinin yalnızca bireysel tercihlerle değil, aynı zamanda dönemsel politik gelişmeler ve jeopolitik koşullarla da yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, özellikle 11 Eylül sonrası dönemde ve ABD’de uygulanan kısıtlayıcı göç politikalarının, Müslüman çoğunluklu ülkelerden gelen öğrencilerin yeni destinasyonlara yönelmesine neden olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye, Katar ve Kanada gibi ülkelerin bu süreçte alternatif çekim merkezleri olarak öne çıktığı görülmektedir. Elde edilen bulgular, uluslararası öğrenci hareketliliğinin çok boyutlu ve dinamik bir yapı sergilediğini, politik, ekonomik ve kültürel faktörlerin bu süreçte belirleyici rol oynadığını göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, yükseköğretim politikalarının geliştirilmesi ve daha kapsayıcı uluslararasılaşma stratejilerinin oluşturulması açısından önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası öğrenci hareketliliği, İtici faktörler, Çekici faktörler, Yükseköğretim.

Abstract

International student mobility has gained strategic importance in the process of the globalization of higher education, both academically and socio-economically. The cross-border movement of students for educational purposes has multifaceted effects, including knowledge transfer, intercultural interaction, human capital development, and increased international competitiveness of higher education institutions. The aim of this study is to analyze, within a holistic framework, the push and pull factors that influence international students' decision-making processes regarding a country for education. The study aims to contribute to the existing literature by focusing particularly on the decision-making dynamics of students from developing countries. Push factors include elements such as limited educational opportunities in their home countries, economic deficiencies, political instability, security issues, and social pressures. These factors lead students to seek safer, higher-quality, and more opportunity-offering educational environments. Pull factors, on the other hand, consist of elements such as the academic reputation of host countries and institutions, quality of education, scholarship and financial support opportunities, cultural diversity, language learning opportunities, and post-graduation employment opportunities. The study also reveals that international student mobility is closely related not only to individual preferences but also to periodic political developments and geopolitical conditions. In this context, it is emphasized that restrictive immigration policies implemented in the US, particularly in the post-9/11 period, have led students from Muslim-majority countries to seek new destinations. Countries such as Turkey, Qatar, and Canada have emerged as alternative centers of attraction in this process. The findings show that international student mobility exhibits a multi-dimensional and dynamic structure, and that political, economic, and cultural factors play a decisive role in this process. In this respect, the study offers important implications for the development of higher education policies and the creation of more inclusive internationalization strategies.

Keywords: International Student Mobility, Push Factors, Pull Factors, Higher Education.

Atf için (cite): Nas, F. (2026). Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinde İtici ve Çekici Faktörler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(2), 437-449. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.1842381>

¹Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Afyonkarahisar/Türkiye, fethinas@yahoo.com.

Giriş

Uluslararası öğrenci hareketliliği, yükseköğretim kurumları açısından dönüştürücü bir güç haline gelmiştir. Akademik kurumlar ve ortamlar bu hareketliliğe uygun olarak yeniden düzenlenmekte ve küresel ölçekte kültürlerarası etkileşim teşvik edilmektedir (Knight, 2007, s.211). Dünya üzerinde karşılıklı ekonomik ve politik bağımlılığın giderek artmasıyla birlikte, öğrenciler nitelikli eğitime ulaşmak, yeni bakış açıları kazanmak, kişisel ve mesleki gelişim için özgün beceriler edinmek amacıyla yurtdışında eğitim fırsatları aramaya yönelmektedir (Marginson, 2014, s.1670).

Son yıllarda insanların demografik hareketliliğinde sıkça başvurulan açıklama modellerinden birisi “İtme-Çekme Yaklaşımı”dır. Bir tür insani göç olarak nitelenen uluslararası öğrenci hareketliliği alanındaki çalışmalarda bu yaklaşım sıkça başvurulan kuramsal ve açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Bu yaklaşım, öğrencilerin yurtdışında eğitim alma kararlarını etkileyen nedenleri sınıflandırarak, onları kendi ülkelerinden uzaklaştıran faktörler ile hedef ülkelere çeken faktörler arasında ayırım yapmakta ve uluslararası öğrencilerin karmaşık karar alma süreçlerinin ardındaki motivasyonlara dair önemli bilgiler sunmaktadır (Lee, 1966, s.50; Castels ve Miller, 2008, s.31).

İtici faktörler, öğrencilerin kendi ülkelerindeki olumsuz koşulları veya sınırlılıkları ifade eder ve bu da onları başka yerlerde eğitim fırsatlarını aramaya yöneltir. İtici faktörler, genellikle öğrencileri daha iyi fırsatlar için sınırlarının ötesine bakmaya iten olumsuz faktörlerdir (Glass ve Cruz, 2023:26). Bu faktörlerin ön önemlileri, çoğunlukla ekonomik koşullar, sınırlı eğitim fırsatları, siyasi istikrarsızlık ve sosyal baskılar vb olarak değerlendirilir. Olumsuz ekonomik koşullara sahip ülkelerde öğrenciler, genellikle sınırlı iş olanakları ve yüksek işsizlik oranlarıyla karşı karşıya olduklarının bilincindedirler; bu da onları daha elverişli ekonomik koşullara sahip ülkelere eğitim aramaya iter. Örneğin, gelişmekte olan ülkelerde birçok öğrenci, kendi ülkelerindeki ekonomik sorunlardan kaçmak amacıyla yurtdışında eğitim görmeyi tercih etmektedir. Bir ülkedeki eğitim altyapısının veya akademik programların eksikliği önemli itici faktörlerdendir. Öğrenciler, kendi ülkelerinde bulunmayan kaliteli eğitime veya programlara erişmek için yurtdışında eğitim görmeye yönelebilirler (Altbach ve Knight, 2007, s.295). Bir ülkedeki sosyal gerilimler, çatışmalar ve güvenlik sorunları öğrencileri eğitim almak için daha güvenli ve istikrarlı ortamlar aramaya sevk etmektedir. Çatışma veya yönetim sorunları yaşanan ülkelerde genç nüfus başta olmak üzere, daha elverişli koşullara ulaşmak isteyen bir çok insan başka ülkelere göç etme eğilimindedir (Császár vd., 2023, s.290). Bazı kültürlerde, uluslararası bir diploma sahibi olmak bir statü sembolüdür. Uluslararası niteliğe sahip bir diploma, sahibine daha iyi çalışma koşulları, sosyalleşme olanakları ve sosyal hareketlilik sağlamanın bir aracıdır. Özellikle insan emeğine gereksinimin azalmaya başladığı son yıllarda, istihdam koşullarının belirlenmesinde, uluslararası geçerliliği olan diplomaların önceliği ön plana çıkmaktadır. (Jonbekova vd., 2021, s.623).

Çekici faktörler ise uluslararası öğrencileri çeken ev sahibi ülke veya kurumun taşıdığı olumlu özelliklerdir. Bu faktörler genellikle öğrencileri kendine çeken ve çoğunlukla eğitim kalitesi, kültürel çekicilik, dil olanakları, kariyer beklentileri ve mali teşviklerle bağlantılı olan, hedef ülkenin sunduğu avantajları veya fırsatları temsil eder (Choudaha, 2017, s.832; Glass ve Cruz, 2023, s.27; Mazzarol ve Soutar, 2002, s.84; Xu, 2023, s.4; Yin ve Zong, 2022, s.5). Ev sahibi ülkedeki eğitim kurumlarının akademik imajı, öğretim kadrosunun kalitesi, araştırma olanakları ve bilimsel araştırmalar için gelişmiş alt yapılar önemli çekici faktörlerdir. Öğrenciler, uluslararası alanda kalitesiyle tanınan veya derecelendirme kuruluşları tarafından yüksek sıralara yerleştirilen kurumlara yönelirler (Maringe ve Carter, 2007, s.463). Farklı bir kültürü deneyimlemek, uluslararası deneyim kazanmak ve kültürel açıdan çeşitlilik gösteren bir ortamda yaşamak fırsatı da güçlü bir çekici faktördür. Bu, özellikle kültürel çeşitliliği daha az olan ülkelere gelen öğrenciler için geçerlidir (Mazzarol ve Soutar, 2002, s.84). Birçok öğrenci için, İngilizce gibi küresel bir dilde öğrenim görmek veya becerilerini geliştirme imkânı, yurtdışında eğitim görmenin en önemli nedenlerinden biridir. Dil yeterliliği, küresel istihdam edilebilirlik için kritik bir beceri olarak görülmektedir (Yin ve Zong, 2022, s.8). Mezuniyet sonrası daha iyi kariyer fırsatları, stajlar ve küresel iş piyasalarıyla bağlantı kurma potansiyeli, belirli ülkeleri eğitim almak amacıyla seçmek için cazip bir nedendir. Öğrenciler genellikle güçlü endüstri bağlantıları ve yüksek istihdam oranlarıyla bilinen ülke ve kurumları tercih ederler (Choudaha, 2017, 829). Bursların, hibelerin ve daha düşük öğrenim ücretlerinin varlığı da güçlü çekici faktörler arasındadır ve yurtdışında eğitimi farklı ekonomik geçmişlere sahip öğrenciler için daha erişilebilir hale getirmektedir (Glass ve Cruz, 2023, s.30).

Uluslararası öğrencilerin beraberinde getirdiği kültürel çeşitlilik ve entelektüel sermayeden faydalanarak akademik topluluk zenginleşir ve küresel rekabet gücü artar (Altbach ve Knight, 2007,

s.297). Benzer şekilde, ev sahibi ülkeler de uluslararası öğrencilerin akınından hem ekonomik hem de kültürel olarak fayda görürler, çünkü bu öğrenciler yerel ekonomiye katkıda bulunurlar (Bowman ve Weaver, 2023, s.296).

Yurtdışında eğitim alma kararı, çeşitli faktörler ve ayrıntılardan etkilenen karmaşık bir süreçte kabul eder. Akademik itibar, eğitim kalitesi, kültürel uyum, dil yeterliliği ve mali hususlar, öğrencilerin yurtdışında eğitim alacağı ülkeyi seçerken tercihlerini şekillendirmede önemli bir rol oynar (Curaj vd., 2015, s.130). Fakat yurtdışında eğitim alma deneyimi, öğrencilerin alışılmadık akademik sistemler, kültürel normlar, mali harcamalar ve sosyal dinamiklerle başa çıkmaları gereken zorluklar içermektedir (Brooks, 2023, s.132).

Dünya genelinde öğrenciler arasında yurt dışında eğitim almaya yönelik ilginin artmasına rağmen, literatürde özel motivasyonlara, tercihlere ve deneyimlere dair ciddi bir boşluk bulunmaktadır (Mizikaci ve Arslan, 2019, s.710). Öğrencilerin yurtdışında eğitim alma kararlarını yönlendiren faktörleri ve eğitim deneyimleri sırasında karşılaştıkları zorlukları anlamak, akademik ve kişisel başarılarını destekleyen politika ve uygulamaları hayata geçirmek önemlidir. Bu nedenle, bu çalışma, öğrencilerin yurtdışında eğitim alacağı ülke seçimini etkileyen itici ve çekici faktörleri araştırmayı amaçlamaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve

Uluslararası öğrenci hareketliliği, küreselleşme sürecinin de etkisiyle yükseköğretim alanında giderek artan bir ilgiye yol açmıştır (Knight, 2007, s.213). Çok sayıda çalışma, uluslararası öğrenci hareketliliğinin çok yönlü doğasını inceleyerek; öğrenciler, kurumlar ve ev sahibi ülkeler için etkilerini ele almaktadır (Shkoler ve Rabenu, 2023, s. 25406; Trujillo vd., 2020, s.78). Buna göre uluslararası öğrenci hareketliliği son yıllarda sadece gelişmiş ülkelerdeki öğrenciler arasında değil, gelişmekte olan ülkelerdeki öğrenciler arasında da önemli bir ilgi uyandırmıştır. Uluslararası öğrenci hareketliliğinin, gelişmekte olan ülkelerdeki öğrenciler üzerindeki etkileri, zorlukları ve motivasyonları daha yakından incelenmesi gerekmektedir.

ABD'de 1.000'in üzerinde yükseköğretim kurumu faaliyet göstermektedir. Bunlar arasında teknik okullar, meslek yüksekokulları, lisans, yüksek lisans ve doktora derecesi veren kurumlar vardır ve bu bunların tamamı her seviyeden uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapmaktadır. ABD'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin yarısından fazlası Çin veya Hindistan'dan gelmektedir, diğer yarısı ise Güney Kore, Suudi Arabistan, Kanada ve Vietnam gibi ülkelere gelmektedir (IIE, 2020). ABD kurumları için uluslararası öğrenci kaynağı olan en önemli ülkeler kalabalık nüfusa sahip Çin, Hindistan ve son yıllarda Afrika ülkeleridir. 600.000'e yakın Çinli öğrencinin kendi ülkeleri dışında yükseköğretim programlarında eğitim aldığı tahmin edilmektedir ve bunların yarısına yakını ABD'yi tercih etmektedir. Fakat pandemi dönemi ve sonrasında dönemde, ABD'deki Çinli öğrenci sayısında azalmalar gözlenmektedir. 2022 yılının ilk yarısı itibarıyla, ABD öğrenci vizesi verilen Çin vatandaşlarının sayısı, pandemi öncesi sayılara kıyasla ciddi biçimde azalmıştır. Buna karşılık, Avrupa ülkeleri, ABD'nin kaybettiği pazar payını kazanmaya çalışmaktadır. Örneğin İngiltere'de, son yıllarda uluslararası öğrenci sayısı önemli ölçüde artmıştır (HESA, 2023). Genel kanı, uluslararası yükseköğretim faaliyetlerinin Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri, özellikle İngilizce konuşulan ülkelerde yoğunlaştığı yönündedir. Uluslararası öğrenci hareketliliğine ilişkin bu genel kanı, son yıllarda değişmeye başlamıştır. Gelişmekte olan ülkelere ABD ve Avrupa gibi daha köklü yükseköğretim merkezlerine doğru bir eğilimin gitgide azaldığı görülmektedir (Choudaha ve Chang, 2012, s.7). Yapılan araştırmalar, uluslararası öğrenci hareketliliğinde, bölgesel ağların önemini ortaya çıkarmıştır. Bölgesel ağların en önemli örneklerinin başında, Avrupa Birliğinde öğrencilerin hareketliliğini kolaylaştıran ERASMUS programı ve serbest ticaret bölgeleri olarak bilinen özel hizmetler sektörünün gitgide geliştiği Ortadoğu'daki Körfez ülkeleri gelmektedir (Marginson, 2018, s.8; Ahrens, 2025, s.870). Uluslararası öğrenci hareketliliği bir bütün olarak ele alındığında büyük ölçüde ekonomik ve politik küreselleşmeyi yansıtmaktadır (Verbik ve Lasanowski, 2007, s.3). Dünya genelinde artan rekabet ve bağımlılık ilişkisi, hükümetlerin kaliteli eğitimin gerekliliğine daha fazla önem vermesini sağlamıştır. Bundan dolayı hem öğrenci göndermek isteyen ülkeler ile uluslararası öğrenci ağırlamak isteyen ülkeler arasında karmaşık ağlar oluşmuştur (Fielding, 1992, s.4).

Karmaşık ağlar, uluslararası öğrenci hareketliliğinde çok kutupluluk eğilimini göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki yeni eğitim merkezleri, küresel öğrenci hareketliliği ağını giderek daha fazla etkilemektedir. Bu durum, uluslararası öğrenciler için birincil destinasyonlar olarak Batılı ülkelerin geleneksel hâkimiyetine meydan okumakta ve geliştirmekte olan bölgelerden gelen öğrenciler için yeni seçenekler sunmaktadır (Glass ve Cruz, 2023, s.32). Çin, Türkiye, Hindistan, Güney Kore ve diğer birçok ülke gibi geliştirmekte olan ülkeler, genellikle Batı'ya yönelen uluslararası öğrenci hareketlerinin kaynak ülkeleri olarak görülse de, kendilerini uluslararası öğrenciler için hedef ülkeler ve çoğu durumda bölgesel merkezler olarak konumlandırmaya başlamışlardır (Kondakci vd. 2018, s.519). Bu bölgelerde hükümetler, ulusal ve uluslararası öğrencilerin yaşam standartlarına uygun kurumsal ve hatta kentsel yapılaşmaya yönelmektedir. Son 20 yılda çok kutuplu bir ağ yapısının ortaya çıktığı görülmektedir; Afrika'da (Güney Afrika), Asya'da (Çin, Japonya ve Güney Kore), Avrasya'da (Rusya ve Ukrayna), Latin Amerika'da (Arjantin ve Brezilya), Ortadoğu'da (Suudi Arabistan, Türkiye ve Birleşik Arap Emirlikleri) ve Kuzey Amerika'da (Kanada) yeni eğitim merkezlerinin ağ üzerinde giderek artan bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Glas ve Cruz, 2023, s.33). Yaşanan çeşitli tarihsel olayların etkisiyle (11 Eylül Saldırıları, Pandemi Süreci gibi olaylar sonucunda), bölgeselleşmeye doğru bir eğilim ortaya çıkmış olsa da uluslararası öğrenci hareketliliğinde baskın eğilim hala doğudan batıya ve güneyden kuzeye doğru olma eğilimindedir (Bista vd., 2026, s.106). Söz konusu bölgelerde, yüksek öğretim geleneğinin köklü olması, kurumların alt yapı imkânları, bilimsel bilgi üretme konusundaki yüksek kapasite ve nitelikli öğretim elemanlarının varlığı bu eğilimi cazip kılmaya devam etmektedir (Ioannidis, 2024, s.3).

Uluslararası öğrenci hareketliliği, öğrencilerin eğitim hedefleri ve ulaşmak istediği fırsatlarla ilgili karar verme davranışlarını şekillendiren bir dizi itici ve çekici faktöre bağlıdır. İtici faktörler kaynak ülke içinde ortaya çıkan ve bir öğrencinin uluslararası eğitim alma kararını başlatan faktörlerdir. Çekici faktörler ise ev sahibi ülke içinde ortaya çıkan ve o ülkeyi uluslararası öğrenciler için çekici kılan faktörler olarak tanımlanmıştır (Mazzarol ve Soutar, 2002, s.86). Genel olarak ilgili literatür incelendiğinde, bir ülkedeki itici faktörler ile bir ülkenin öğrenciler için çekici gelen faktörler konusunda belirgin bazı etkenlerin varlığı göze çarpmaktadır. Bu faktörler aşağıda iki farklı tablo ve başlık halinde gösterilmiştir.

2. Öğrencileri Yurt dışında Eğitim Almaya İten Faktörler

İtici Faktörler: Kaynak ülkeyle ilgili faktörler
Kısıtlı Eğitim Olanakları: Yükseköğretim kapasitesinin düşük olduğu ülkelerde kalite, kontenjan ve program çeşitliliği eksikliği öğrencileri yurt dışına yönlendirir (Thomas ve Inkpen, 2017).
Ekonomik Sorunlar ve İşsizlik: Genç nüfustaki artış, sınırlı istihdam fırsatları ve düşük gelir beklentileri öğrencileri alternatif ekonomik merkezlere iter (Macrandar, 2017).
Siyasal İstikrarsızlık ve Sosyal Sorunlar: Politik baskılar, güvenlik sorunları veya azınlıklara yönelik ayrımcılık, öğrencilerin daha güvenli ortamlarda eğitim alma isteğini güçlendirir (Bista vd., 2026).
Aile Baskısı veya Beklentisi: Ailenin akademik başarı, statü veya göç umuduna dayalı yönlendirmesi, özellikle Asya toplumları bağlamında belirleyici bir etkidir (Mazzarol ve Soutar, 2002).
Kültürel Sermaye Arayışı: Uluslararası diploma, öğrencilerin sosyal ve profesyonel kimliklerini güçlendiren sembolik bir sermaye olarak görülür (Waters, 2005).

Uluslararası öğrenci hareketliliğini şekillendiren dinamikler incelendiğinde, bireyleri kendi ülkelerinden ayrılmaya zorlayan itici faktörler arasında en belirgin olanlardan biri, menşe ülkedeki yetersiz yükseköğretim fırsatları ve üniversitelerin kontenjan azlığı sorunudur. Bu durum, özellikle geliştirmekte olan veya hızlı nüfus artışı yaşayan ülkelerde akademik talebin, mevcut kurumsal kapasite tarafından karşılanamamasından kaynaklanmaktadır. Birçok ülkede yaşanan demografik değişimler ve nüfus patlamaları, yükseköğretim çağına gelen genç nüfusun hızla artmasına yol açmaktadır. Ancak, ülkelerdeki üniversitelerin ve en iyi eğitim kurumlarının kontenjanları bu artış hızıyla aynı paralelde

genişleyememektedir. Sonuç olarak, nitelikli bir üniversite eğitimi almak isteyen binlerce hatta milyonlarca genç, sistemin yapısal sınırları nedeniyle dışarıda kalmaktadır (Thomas ve Inkpen, 2017, s.794). Kendi ülkelerindeki en iyi okullara veya hedefledikleri programlara giriş hakkı kazanamayan öğrenciler, eğitim hayatlarını sürdürebilmek için alternatif yollar aramak zorunda kalmaktadır.

Kapasite yetersizliğinin yanı sıra, yükseköğretim sistemlerinin niteliği ve finansman sorunları da bu süreci hızlandırmaktadır. Bazı ülkelerde devlet kaynakları, yükseköğretimin geliştirilmesinden ziyade temel okuryazarlık oranlarının artırılması veya ortaokul düzeyindeki becerilerin geliştirilmesi gibi diğer ulusal hedeflere aktarılmaktadır. Bu tür bütçe kısıtlamaları ve rekabet eden ulusal öncelikler, mevcut üniversitelerin altyapı olarak yetersiz kalmasına, yeni kontenjanların açılmamasına ve eğitim kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanamaması, kontenjan yetersizliği ve nitelikli kurum azlığı bir araya geldiğinde, öğrenciler için kendi ülkelerinde kalmak yapısal bir engele dönüşmektedir (Huangfu, 2024, s.369). Bu akademik tikanıklık, gençlerin geleceğe dair kariyer ve sosyal mobilite beklentilerini karşılayamaz hale geldiğinde, uluslararası eğitim bir kaçış ve gelişim kapısı olarak görülmeye başlanır. Sonuç olarak, yerel düzeyde sunulan yükseköğretim fırsatlarının yetersizliği, öğrencileri küresel eğitim pazarında kendilerine yer aramaya iten en güçlü yapısal motivasyonlardan biri haline gelmektedir.

Siyasal istikrarsızlık; bir ülkedeki yönetim mekanizmalarının, kurumsal yapıların ve temel politika yapım süreçlerinin sık sık kesintiye uğraması, öngörülemez hale gelmesi veya meşruiyet zeminini kaybetmesi durumudur. Hükümetlerin sık değişmesi, anayasal krizler, toplumsal kutuplaşma ve yönetim zafiyetleri gibi görünümlemlerle ortaya çıkan bu durum, sadece siyasi arenayı değil; toplumsal yapıyı, ekonomik dinamikleri ve bireysel gelecek planlarını da derinden sarsan yapısal bir sorun alanıdır (Macrander, 2017, s.248). Siyasal istikrarsızlığın en kalıcı ve yıkıcı etkilerinden biri, toplumun yetişmiş beşeri sermayesi üzerindeki psikolojik ve sosyolojik baskısıdır. Geleceğin öngörülemez olduğu bir iklimde; özellikle nitelikli genç kuşaklar, akademisyenler ve profesyoneller kendi ülkelerinde bir gelecek vizyonu kurmakta zorlanırlar. Bu durum, bireylerin aidiyet duygusunu zedeleyerek onları sosyal mobilite ve güvenlik arayışıyla küresel ölçekte alternatif yollar aramaya —yani beyin göçüne— sevk eden en güçlü motivasyonlardan birine dönüşür (Fidler vd., 2023, s.356).

Birçok öğrenci için ülke ve eğitim yeri seçimini belirleyen itici faktörlerden biri ailenin baskısıdır. Ailenin baskısı, öğrencinin ailesine yakın veya arkadaşlarının yaşadığı bir yerde eğitim görmesini istemesinden, öğrencinin kariyer fırsatlarına ulaşmak için yurtdışında eğitim görmesini teşvik etmesine kadar uzanabilir. Bu etki, ailenin (ebeveynin) çocuklarının güvenli ve ulaşılabilir bir yerde eğitim almasını istemesiyle ilgilidir. Uluslararası birçok öğrenci, kendi ülkelerindeki nitelikli üniversitelere giremedikleri için ailesinin-ebeveynin baskısı veya sağlayabildikleri imkânlarla yurt dışında eğitim görmeyi tercih ettiği tespit edilmiştir (Özdemir ve İlhan, 2021, s.1165). Bu tür aileler, daha az çocuk sahibidirler ve çocuklarına daha fazla yatırım yapma eğilimindedirler. Ailelerin bu yatırımı hem kültürel hem de ekonomik bir sermaye yatırımı olarak değerlendirilmektedir. Aile üyeleri, öğrencilerin bağımsız tercihler yapmasından ziyade, daha önce akrabalarının veya aile dostlarının yerleştiği, tanıdık ve güvenli buldukları şehirlerdeki kurumlara başvurmasını teşvik etmekte veya bu konuda doğrudan baskı uygulamaktadır. Aileler, çocuklarının yurtdışında eğitim almasını sadece akademik bir süreç olarak görmemekte; bu adımı bireyin mezuniyet sonrası iş planlarını, kariyer basamaklarını ve hatta evlilik fırsatlarını iyileştirmenin bir yolu olarak değerlendirmektedir. Öğrencilerin mezuniyet sonrasına dair planları ve profesyonel yönelimleri, kendi özgür iradelerinden ziyade ailenin beklentileri ve yapısal etkisi doğrultusunda şekillenmektedir (Thomas ve Inkpen, 2017, s.798). Aile beklentileri ve baskısı, bireyleri kendi ülkelerindeki mevcut sınırlılıkların dışına çıkmaya iten, ancak bunu yaparken de onları ailenin çizdiği güvenli sınırların ve geleceğe yönelik sosyo-ekonomik hedeflerin içine hapseden güçlü bir toplumsal motivasyondur.

3. Ülke Seçimini Etkileyen Çekici Faktörler

Çekici Faktörler: Hedef ülkeyle ilgili faktörler
Akademik Kalite ve İtibar: Öğrenciler tarafından algılanan yüksek akademik kalite, kurumsal sıralamalar (üniversite sıralamaları) ve markanın bilinirliği (Turhan ve Şeker, 2025).
İş ve Çalışma Fırsatları: Mezuniyet sonrası dönemde sunulan iş olanakları ve çalışma fırsatları (Wu ve Wilkes, 2017).
Göç ve Yerleşim Olanakları: Ev sahibi ülkedeki göç fırsatları, kalıcı oturma izni, yuva kurma veya vatandaşlık elde etme imkânları (Brunner, 2023).
Finansal Destek ve Fonlar: Akademik başarı veya mali ihtiyaca dayalı olarak kurumlar tarafından sağlanan burs, asistanlık ve araştırma fonları (Schulze, 2016).
Sosyal Sermaye ve Prestij: Yüksek sıralamalı/elit kurumlarda eğitim alarak gelecekteki statüyü, kariyer olanaklarını veya ailevi sosyal sermayeyi artırma motivasyonu (Glass ve Gesing, 2018).
Uluslararası Tanınırlık: Küresel ölçekte dünya standartlarında kabul gören bir diplomaya sahip olma arzusu (Ke vd., 2022).

Akademik kalite, öğrencilerin eğitim sürecinden beklentilerini karşılayan en somut göstergedir. Dünya standartlarında bir müfredat, alanında uzman akademisyen kadrosu, gelişmiş araştırma olanakları ve özellikle STEM (Bilim, Teknoloji, Mühendislik, Matematik) alanlarında sunulan güçlü altyapı, uluslararası öğrencilerin akademik tercihlerinde belirleyici bir rol oynar. Öğrenciler, bilgiye erişimin ve yenilikçi araştırmaların merkezinde yer alarak kendi entelektüel ve mesleki gelişimlerini en üst seviyeye taşımayı hedefler. Kurumsal itibar ise bu kalitenin küresel arenadaki aynasıdır. Üniversitelerin uluslararası sıralamalardaki yeri, marka bilinirliği ve elit/seçkin bir kurum olarak algılanması, öğrencilerin gözünde o üniversiteyi bir cazibe merkezi haline getirir. Bu saygınlık, sadece teorik bir başarıdan ibaret değildir; doğrudan mezuniyet sonrası iş bulma kolaylığı ve küresel ölçekte tanınan bir diplomaya sahip olma avantajı anlamına gelir (Turhan ve Şeker, 2025, s.40).

Uluslararası öğrenci hareketliliğinde çekim faktörlerinden birisi, mezun olduktan sonra iş ve çalışma fırsatlarının varlığıdır. Bu faktör, birçok öğrenci için çekici bir faktör olmakla birlikte, farklı düzeylerde etkisini göstermektedir. Uluslararası öğrenciler, köken ülkelerindeki nüfus artışı ve istihdam olanaklarının azlığı gibi sebeplerden ötürü, mezun oldukları ülkede iş bulma arayışına yönelmektedir. Uluslararası öğrenciler, söz konusu sebeplerle ilişkili olarak eğitim gördükleri ülkede kalmakta ve o ülkeyi adeta ikinci ülkeleri olarak benimseyebilmektedir. Yapılan araştırmalarda yurt dışında eğitim gören öğrencilerin yarısına yakınının ülkelerine geri dönmediğini göstermektedir (Wu ve Wilkes, 2017, s.125). Özellikle uluslararası düzeyde yüksek sıralarda yer alan eğitim kurumlarından eğitim almış ve öğretim sürecinden başarılı bir şekilde geçmiş olanlar, ülkelerin göçmen politikalarına bağlı olarak süreli oturma ve çalışma izinlerine ulaşabilmektedir. Fakat bunların dışında ülkede kalma kararını ve süresini etkileyen en önemli etkenlerden birisi, ülkenin yurttaşı olan birisiyle evlenebilmiş olmasıdır. Birçok yabancı öğrenci, ABD vatandaşıyla evlenmek gibi alternatif bir yolla sürekli oturma ve çalışma iznini daha kolay elde edebilmektedir (Furtado ve Song, 2015, s.210). Ülkenin bir yurttaşıyla evli olmak, göçmen birisi için dil bariyerinin aşılmasında oldukça etkilidir, yanı sıra eşinin sahip olduğu yerli ağlar aracılığıyla sosyal ve kültürel uyum süreci kolaylaşmakta ve legal işgücü piyasasına dâhil olmak kolaylaşmaktadır. Böylece uluslararası öğrenci hareketliliği akademik başarı ile sosyo-kültürel uyum arasında yepyeni bir ilişki durumunu ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası öğrenci hareketliliği, günümüzde yalnızca geçici bir eğitim dönemini kapsayan bir deneyim olmaktan çıkmış; bireylerin yaşam alanlarını ve geleceklerini yeniden şekillendirdikleri kapsamlı bir yaşam stratejisine dönüşmüştür. Bu stratejinin en belirleyici çekici faktörlerinden biri de ev sahibi ülkelerin sunduğu göç ve yerleşim olanaklarıdır. Birçok uluslararası öğrenci için yükseköğretim, hedefledikleri ülkede kalıcı bir düzen kurmanın ve yeni bir hayata başlamanın en güvenli hukuki ve sosyal kapısı olarak görülmektedir. Ev sahibi ülkelerin uluslararası mezunlara sunduğu kalıcı oturma izni, yuva kurma kolaylıkları ve ilerleyen süreçte vatandaşlık elde etme imkânları, öğrencilerin tercih aşamasındaki en büyük motivasyon kaynakları arasında yer alır (Brunner 2023, s.1088). Eğitim gördüğü ülkenin diline, kültürüne ve sosyal yapısına öğrencilik yıllarında uyum sağlayan bireyler, mezuniyet sonrasında bu yerleşim olanaklarını değerlendirerek göç süreçlerini daha

pürüzsüz bir şekilde tamamlamayı amaçlarlar. Özellikle gelişmiş ülkelerin yetişmiş insan kaynağını elinde tutmak adına uyguladığı esnek göçmenlik politikaları, dünya çapındaki genç yetenekleri cezbeden dinamik bir güç oluşturur.

Uluslararası öğrenci hareketliliğinin önündeki en büyük yapısal engellerden biri yüksek eğitim ve yaşam maliyetleridir. Bu doğrultuda, ev sahibi ülkelerin ve üniversitelerin sunduğu finansal destek ve fonlar, nitelikli öğrencileri kendilerine çeken en stratejik ve somut unsurlardan biri olarak öne çıkar. Maddi imkânlar, dünya çapındaki yetenekli öğrencilerin eğitim tercihlerini doğrudan etkileyen ve sınırları aşmalarını kolaylaştıran güçlü bir kaldıraç görevi görür (Schulze, 2016, s.97). Kurumlar ve devletler tarafından sağlanan bu finansal destekler çeşitlilik göstermektedir. Akademik başarıya dayalı verilen başarı bursları, maddi yetersizlikleri hafifletmeyi amaçlayan ihtiyaç bursları, asistanlık pozisyonları ve özellikle lisansüstü düzeyde sunulan araştırma fonları, öğrencilerin o eğitim kurumunu tercih etmesindeki en büyük motivasyon kaynaklarıdır. Bu fonlar sayesinde öğrenciler, mali kaygılardan uzaklaşarak tamamen akademik ve bilimsel çalışmalarına odaklanma fırsatı bulurlar.

Uluslararası öğrenci hareketliliğinin en soyut ancak en dönüştürücü boyutlarından biri, öğrencilerin eğitim süreci ve sonrasında elde etmeyi umdukları sosyal sermaye ve prestij kazanımıdır. Yükseköğretim için sınırları aşan bireyler, yalnızca akademik bilgi edinmeyi değil, aynı zamanda küresel ölçekte kabul gören bir saygınlık çemberine dahil olmayı ve gelecekteki yaşamlarını şekillendirecek güçlü bir ilişkiler ağı inşa etmeyi hedeflerler (Glass ve Gesing, 2018, s.1277). Prestij, özellikle dünya sıralamalarında üst sıralarda yer alan elit ve köklü eğitim kurumlarının markasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu kurumlardan alınan bir diploma, bireye küresel düzeyde anında tanınan bir toplumsal statü ve itibar kazandırır. Uluslararası öğrenciler, bu prestijli kimlik sayesinde hem kendi ülkelerinde hem de uluslararası arenada akranlarından bir adım öne çıkmayı, ailevi ve bireysel saygınlıklarını pekiştirmeyi amaçlarlar. Bu durum, yükseköğretimi sadece bir eğitim süreci değil, aynı zamanda toplumsal hiyerarşide üst basamaklara tırmanmayı sağlayan bir prestij yatırımı haline getirir (Sudbrock vd., 2024, s.35).

Sosyal sermaye ise bu seçkin kurumların sunduğu en değerli yan üründür. Dünyanın dört bir yanından gelen parlak öğrencilerle, alanında öncü akademisyenlerle ve geniş mezun ağlarıyla kurulan bağlar, gelecekteki kariyer basamaklarında benzersiz kapılar aralar. Bu nitelikli sosyal çevre; iş ortaklıkları, küresel projeler, fonlara erişim ve profesyonel referanslar noktasında ömür boyu sürecek bir avantaj sağlar. Sonuç olarak, sosyal sermaye ve prestij, uluslararası öğrencilerin gelecekteki sosyo-ekonomik statülerini garanti altına alan, onlara küresel elitlerin dünyasında kalıcı bir yer vaat eden en güçlü ve vizyoner çekici faktörlerden biridir.

Uluslararası tanınırlık, bir öğrencinin mezun olduğunda elde ettiği akademik unvanın ve diplomanın, kendi ülkesi dâhil dünyanın dört bir yanındaki resmi kurumlar, üniversiteler ve işverenler tarafından doğrudan meşru kabul edilmesi anlamına gelir. Küresel ölçekte akredite edilmiş, dünya standartlarında eğitim veren saygın bir üniversiteden mezun olmak; bireyin diplomasının her coğrafyada kapıları açan bir anahtara dönüşmesini sağlar (Ke vd., 2022, s.3). Bu durum, öğrencileri bürokratik denklik süreçleriyle zaman kaybetmekten kurtararak onlara benzersiz bir hareket alanı kazandırır. Bu tanınırlık aynı zamanda bireyin kariyer coğrafyasını genişletir. Uluslararası geçerliliği olan bir diploma, mezunlara tek bir ülkeye bağımlı kalmadan dünyanın herhangi bir yerindeki çok uluslu şirketlerde, küresel projelerde veya akademik kadrolarda yer alma özgürlüğü sunar. Öğrenciler, eğitim alacakları kurumu seçerken o üniversitenin küresel ligdeki konumuna ve diplomasının uluslararası ağırlığına dikkat ederek aslında kendi profesyonel geleceklerinin sınırlarını çizmektedirler. Uluslararası tanınırlık; öğrencilere küresel vatandaşlık kapılarını aralayan, emeğin ve bilginin dünya çapında değer görmesini sağlayan en köklü ve stratejik çekici güçlerden biridir.

4. Uluslararası öğrenci hareketliliğini etkileyen tarihsel gelişmeler

Uluslararası öğrenci hareketliliği, tarihsel süreç boyunca ve günümüz dünyasında küresel siyasetten teknolojiye, ekonomiden ulusal politikalara kadar pek çok dinamik etkenin yön vermesiyle sürekli bir dönüşüm geçirmiştir. Dönemsel olarak değişen ve birbirini tetikleyen bu itici güçler, öğrencilerin hangi ülkelere gideceğini, hangi eğitim modellerini seçeceğini ve küresel bilgi akışının yönünü belirlemektedir (Shields, 2013, s.611).

Küresel siyaset, tarih boyunca uluslararası eğitimin en büyük yönlendiricilerinden biri olmuştur. Soğuk Savaş döneminde Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği arasındaki iki kutuplu

ideolojik rekabet, devlet destekli burslar yoluyla öğrenci akışlarını doğrudan şekillendirmiştir. Günümüzde ise benzer şekilde büyük güçler arasındaki stratejik rekabet ve parçalanmış blok yapısı (AB-ABD, Çin-Rusya,) hareketlilik üzerinde etkilidir (Jafarova vd., 2024, s.2). Özellikle kritik teknolojilerin yönetimi, fikri mülkiyet haklarının korunması ve ulusal güvenlik endişeleri, akademik iş birliklerine ve öğrenci vizelerine çeşitli kısıtlamalar ya da güvenlik protokolleri getirilmesine yol açmıştır. Bu durum, uluslararası eğitimin artık sadece bir yumuşak güç unsuru olmaktan çıkıp, ülkelerin ekonomik güvenlik ve teknolojik üstünlük kurma hedeflerine hizmet eden stratejik birer devlet yönetimi aracına dönüşmesine neden olmuştur. Ayrıca Hindistan, Türkiye, Brezilya, Malezya ve Güney Afrika gibi yeni eğitim merkezlerinin yükselmesi, Güney-Güney ortaklıklarını artırarak geleneksel Batı hâkimiyetindeki öğrenci akışlarını çeşitlendirmiştir (Bulut ve Bulut, 2018, s.562).

Yükseköğretim sistemlerinin pazar odaklı hale gelmesi, öğrenci hareketliliğinin en güçlü yönlerinden biridir. Devlet fonlarının azalmasıyla birlikte üniversiteler (özellikle İngilizce konuşulan ülkelerdekiler), uluslararası öğrencileri önemli birer ekonomik gelir ve ihracat kalemi olarak görmeye başlamıştır. Bu ticari yaklaşım, okulların uluslararası pazarlama ve öğrenci çekme faaliyetlerini agresifleştirmiştir. Bireysel düzeyde ise, gelişmekte olan ekonomilerdeki küresel orta sınıfın genişlemesi, ailelerin çocuklarının kariyer beklentileri ve kaliteli eğitim ihtiyaçları için yurt dışı eğitimine bütçe ayırabilmesini sağlamış ve bu talebi kitleselleştirmiştir (Otto vd., 2026, s. 3). Dönüm noktalarından biri olan 2008 Küresel Finans Krizi de hem üniversitelerin uluslararası gelirlere daha çok yönelmesine hem de öğrencilerin daha ekonomik alternatif bölgesel merkezlere yönelmesine zemin hazırlamıştır.

Hükümetlerin uyguladığı göç ve eğitim politikaları, öğrenci akışlarını doğrudan hızlandırabilir ya da yavaşlatabilir. Vize süreçlerindeki kolaylıklar veya kısıtlamalar, eğitim ücretlerinin yabancı öğrenciler için nasıl yapılandırıldığı ve mezuniyet sonrası sunulan çalışma hakları, öğrencilerin destinasyon tercihlerinde belirleyici rol oynar. Ulusal politikaların yanı sıra, bölgesel entegrasyonlar da hareketliliği kolaylaştırmaktadır. Örneğin Avrupa'daki Bologna Süreci ve Erasmus+ programı, diplomaların ve kredilerin karşılıklı tanınmasını standartlaştırarak bölge içi hareketliliği büyük ölçüde artırmıştır.

Choudaha'ya (2017) göre, uluslararası öğrenci hareketliliğinin etkilendiği üç önemli dalga bulunmaktadır. Bu dalgalar şu şekilde sınıflandırılmıştır:

Birinci Dalga (1999-2006): New York'a yönelik 11 Eylül terör saldırılarından önceki ve sonraki yılları kapsayan dönemdir. Bu dalga'nın başlarında yaşanan teknolojik gelişmeyle birlikte teknoloji uzmanlarının ve en iyi öğrencilerin göçü teşvik edilmiştir, ancak 11 Eylül saldırıları sonrasında uygulamaya konulan sıkı takip sistemleri ve Müslüman çoğunluklu ülkelere yönelik algılanan ayrımcılık nedeniyle öğrenci kayıtlarında ciddi düşüşler yaşanmıştır. Bu dönemde öğrenci ilgisi ABD'den Kanada, Avustralya ve Avrupa gibi alternatif ülkelere kaymaya başlamıştır.

İkinci Dalga (2006-2013): 2008 Küresel Ekonomik Krizi öncesi ve sonrası yılları kapsayan dönemdir. Bu dönemde ABD kurumları, bütçe kesintilerine çözüm olarak ikametgâh dışı yüksek öğrenim ücreti ödeyen ve kendi kendini finanse edebilen uluslararası lisans öğrencilerini bir gelir kaynağı olarak yoğun bir şekilde işe almaya yönelmiştir. Lisansüstü eğitimden lisans eğitime ve STEM programlarından işletme programlarına doğru bir kayma yaşanmıştır. Suudi Arabistan'ın Kral Abdullah Burs Programı (KASP) ve Çin'in büyüyen orta sınıfı sayesinde bu ülkelere gelen öğrenci sayısında büyük artışlar görülmüştür.

Üçüncü Dalga (2013-2020): 2016 ABD başkanlık seçimleri öncesi ve sonrasına denk gelen dönemdir. Bu dalga, dünyada ve ABD'de milliyetçiliğin yükselmesi ve Donald Trump'ın başkan seçilmesiyle karakterize edilmiştir. Çin'deki ekonomik durgunluğun yanı sıra Trump yönetiminin uygulamaya koyduğu seyahat yasakları (Müslüman çoğunluklu ülkelere gelen öğrencilerin engellenmesi veya ek incelemelere tabi tutulması) nedeniyle ABD'deki uluslararası öğrenci kayıtlarındaki büyüme yavaşlamış ve öğrenciler bir kez daha Kanada, Avustralya, Japonya ve Avrupa gibi alternatif destinasyonlara yönelmiştir.

Tüm bu süreçlerin bir sonucu olarak; yüksek öğretim kurumlarının artık sadece öğrenci kayıt sayılarını artırmaya odaklanmasının yetmeyeceği bir dönem başlamıştır. Üniversiteler; artan küresel rekabet ortamında başarılı olabilmek için uluslararası öğrenci beklentilerini karşılayacak dil, staj, kariyer ve istihdam desteği gibi yenilikçi hizmetleri geliştirmek ve kayıt politikalarını bu destek sistemleriyle dengelemek zorunda kalmıştır.

Gelişmekte olan ülkelerde öğrenim gören uluslararası öğrencilerin deneyimleri, COVID-19 pandemisi gibi küresel aksaklıklardan da etkilenmiştir. Yang vd., (2022), Çin'in pandeminin uluslararası öğrenci hareketliliği üzerindeki etkisini azaltmak için nasıl yanıt verdiğini analiz ederek, gelişmekte olan ülkelerin küresel belirsizlikler ortamında öğrenci hareketliliğini sürdürmek için benimseyebilecekleri uzun vadeli stratejilere dair bilgiler sunmaktadır. Bu çalışmalar, gelişmekte olan ülkelerde uluslararası sosyal bilimlerin karmaşık ve sürekli değişen doğasını vurgulamaktadır. Bu bölgelerdeki öğrencilerin uluslararası sosyal sorunlara maruz kalmalarının motivasyonlarını, zorluklarını ve etkilerini daha incelikli bir şekilde anlamının gerekliliğini ortaya koymaktadırlar. Literatürü geleneksel olmayan eğitim merkezlerinden gelen bakış açılarını da içerecek şekilde genişleterek ve uluslararası sosyal bilimlere etkileyen ekonomik ve jeopolitik faktörleri inceleyerek, araştırmacılar uluslararası sosyal bilimlerin gelişmekte olan ülkelerin eğitim ve ekonomik ortamlarını nasıl şekillendirdiğine dair daha kapsamlı bir bakış açısı sunabilirler.

5. Uluslararası öğrenim deneyimlerindeki zorluklar ve engeller

Öğrencilerin yurtdışında eğitim alacakları yeri seçerken en önemli hususlardan biri, kurumların akademik itibarı ve sunduğu eğitimin kalitesidir. Araştırmalar, öğrencilerin belirli çalışma alanlarındaki uluslararası başarılarıyla bilinen prestijli üniversitelere yöneldiğini göstermektedir (Altbach ve Knight, 2007, s.295). Sıralamalar ve akreditasyon durumu genellikle akademik kalitenin göstergesidir ve öğrencilerin potansiyel eğitim alma tercihlerine ilişkin algılarını etkilemektedir. Dijital çağda eğitimin dönüşümü, özellikle gelişmekte olan ülkelerde önemli bir faktör haline gelmiştir. dijital araçlar ve stratejiler yükseköğretimi yeniden şekillendirirken, aynı zamanda yeni fırsatlar ve zorlukları beraberinde getirmektedir (Lipipun ve Angasinha, 2023, s.254).

Kültürel çeşitlilik ve yeni deneyimler yaşama, uluslararası öğrenci hareketliliği programlarına katılan öğrenciler için önemli motivasyon kaynaklarıdır (Marginson, 2014, s.8). Çalışmalar, öğrencilerin farklı kültürlerle, dillere ve toplumsal normlara kendilerini kaptırma fırsatını değerli bulduklarını, bunun kişisel ve mesleki gelişimlerine katkıda bulunduğunu göstermiştir. Ev sahibi ülkenin yaşam tarzı ve değerleriyle kültürel uyum, öğrencilerin karar verme süreçlerinde çok önemli bir rol oynamaktadır.

Dil yeterliliği ve dil becerilerini geliştirme fırsatı, öğrencilerin yurt dışında eğitim alacakları ülkeyi seçmelerinde etkili olan temel faktörlerdir (Curaj vd., 2015, s.135). Birçok öğrenci, yabancı bir ülkede eğitim almayı, dil açısından zengin bir ortama kendilerini kaptırma ve dil akıcılıklarını geliştirme fırsatı olarak görmektedir. Dil kursları, dil değişim programları ve diğer dil destek hizmetleri sunan kurumlar, uluslararası öğrenciler tarafından sıklıkla tercih edilmektedir.

İngilizcenin yükseköğretim geliştirme stratejilerinde kritik bir unsur olarak etkisinin önemi yadsınamaz. Dünya genelinde en yaygın dil olmasından ötürü İngilizce yükseköğretim kurumlarının rekabet gücüne ve çekiciliğine önemli bir katkı sunmaktadır (Naka ve Spahija, 2022, s.265).

Sosyal medya, yükseköğretime entegrasyonu, öğrenciler ve eğitimciler arasında bilgi paylaşımını ve sosyal sermayenin oluşturulma biçimini dönüştürmüştür. Öğrenim ücretleri, yaşam maliyeti, burs veya mali yardım olanakları gibi finansal faktörler, öğrencilerin yurtdışında eğitim alma kararlarını önemli ölçüde etkilemektedir (Bowman ve Weaver, 2023, s.296). Araştırmalar, gelişmekte olan ülkelerden gelen öğrencilerin, uluslararası eğitim fırsatlarına erişimlerini sınırlayan finansal engellerle karşılaşabileceğini göstermektedir. Kurumlar, hükümetler veya uluslararası kuruluşlar tarafından sunulan burslar ve finansman olanakları, finansal yükleri hafifletebilir ve bir ülkeyi uluslararası öğrenciler için cazip bir destinasyon haline getirebilir.

Uluslararası öğrencilerin karşılaştığı en sık dile getirilen zorluklardan biri dil engelleri ve iletişim güçlükleridir (Brooks, 2023, s.141). Özellikle anadili dışında yabancı bir dille öğrenim gören öğrenciler, dersleri anlamakta, tartışmalara katılmakta ve akademik çalışmalarını tamamlamakta zorluk çekebilmektedir. Sınırlı dil yeterliliği, akademik performansı ve sosyal entegrasyonu engelleyerek izolasyon ve hayal kırıklığı duygularına yol açmaktadır.

Yeni bir akademik ortama ve öğrenme kültürüne uyum sağlamak, uluslararası öğrenciler için önemli zorluklar yaratabilir (Mızıkacı ve Arslan, 2019, s.712). Öğretim yöntemlerindeki, değerlendirme biçimlerindeki ve akademik beklentilerdeki farklılıklar, öğrencilerin çalışma alışkanlıklarını ve öğrenme stratejilerini değiştirmelerini gerektirebilir. Dahası, kütüphaneler, laboratuvarlar ve çevrimiçi platformlar gibi akademik kaynaklarda gezinmek, ev sahibi kurumun sistemlerine aşina olmayan öğrenciler için göz korkutucu olabilir.

Kültürel uyum ve sosyal entegrasyon, uluslararası öğrenim deneyiminin ayrılmaz parçalarıdır, ancak öğrenciler için önemli zorluklar da yaratabilir (Annamdevula ve Bellamkonda, 2016, s.448). Yeni sosyal normlara, geleneklere ve sosyal etkileşimlere uyum sağlamak zaman ve çaba gerektirebilir ve bu da özlem, yalnızlık ve kültürel şok duygularına yol açabilir. Sosyal ağlar kurmak ve akranlarla ve yerel topluluklarla anlamlı bağlantılar oluşturmak, aidiyet ve refah duygusunu geliştirmek için oldukça önemlidir (Agba vd., 2022). Finansal kısıtlamalar, özellikle gelişmekte olan ülkelerden gelen uluslararası öğrencilerin karşılaştığı zorlukları sıklıkla daha da artırmaktadır (Teichler, 2004, s.5, 2017, s.791). Yüksek öğrenim ücretleri, yaşam giderleri ve döviz kurları, öğrencilerin bütçelerini zorlayabilir, yanı sıra akademik ve ders dışı faaliyetlere tam olarak katılma yeteneklerini olumsuz etkileyebilmektedir. Yarı zamanlı iş fırsatlarına sınırlı erişim ve çalışma izinlerine getirilen kısıtlamalar, uluslararası öğrenciler için finansal zorlukları daha da artırmaktadır.

Akademik itibar, kültürel etkileşim, dil öğrenme fırsatları ve mali hususlar, öğrencilerin yurtdışında eğitim alacakları yeri seçmelerini şekillendiren temel faktörler arasındadır. Bununla birlikte, öğrenciler dil bariyeri, akademik uyum, kültürel adaptasyon ve mali kısıtlamalar gibi akademik başarılarını ve genel refahlarını etkileyebilecek çok sayıda zorluk ve engelle de karşılaşmaktadır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerden gelen uluslararası öğrencilerin motivasyonlarını, tercihlerini ve karşılaştıkları zorlukları anlamak, yükseköğretimde kapsayıcılığı, çeşitliliği ve öğrenci başarısını destekleyen politikaları, programları ve destek hizmetlerini şekillendirmek için çok önemlidir. Kurumlar, uluslararası öğrencilerin ihtiyaç ve endişelerini ele alarak, uluslararası öğrenim deneyiminin genel kalitesini artıran ve öğrencilerin küresel hareketliliğine katkıda bulunan daha misafirperver ve destekleyici ortamlar yaratmalıdır.

Sonuç

Bu çalışma, uluslararası öğrenci hareketliliğinde etkili olan itici ve çekici faktörleri ilgili literatür üzerinden analiz etmeyi amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, öğrencilerin yurt dışında eğitim alma kararlarının tek bir nedene indirgenemeyecek kadar karmaşık ve çok boyutlu olduğunu göstermektedir. İtici faktörler olarak tanımlanan kısıtlı eğitim olanakları, ekonomik sorunlar, siyasal istikrarsızlık ve aile baskısı gibi unsurlar, öğrencileri kendi ülkelerinden ayrılmaya zorlarken; akademik kalite, iş ve çalışma fırsatları, göç olanakları, finansal destekler, sosyal sermaye ve uluslararası tanınırlık gibi çekici faktörler ise öğrencileri belirli hedef ülkelere yönlendirmektedir.

Çalışmanın ortaya koyduğu en önemli bulgulardan biri, uluslararası öğrenci hareketliliğinin geleneksel Batı merkezli yapısının giderek dönüşüme uğradığı ve çok kutuplu bir ağ yapısının ortaya çıktığıdır. Türkiye, Çin, Katar, Kanada ve Körfez ülkeleri gibi yeni eğitim merkezleri, uluslararası öğrenciler için cazip destinasyonlar haline gelmeye başlamıştır. Bu durum, özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD'nin uyguladığı kısıtlayıcı politikaların ve Trump döneminde çoğunluğu Müslüman ülke yurttaşlarına yönelik seyahat yasaklarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Uluslararası öğrencilerin eğitim destinasyonu tercihlerinin yalnızca akademik kalite veya kurumsal cazibe gibi geleneksel çekme faktörleriyle sınırlı olmadığı, aynı zamanda dönemsel ve konjonktürel siyasi gelişmelerden de derinden etkilendiği düşünülmektedir.

Ayrıca çalışma, uluslararası öğrencilerin eğitim deneyimleri sırasında dil engelleri, akademik uyum sorunları, kültürel şok ve mali zorluklar gibi önemli engellerle karşılaştıklarını göstermektedir. Bu zorlukların aşılmasında ev sahibi kurumların sunduğu destek hizmetleri, danışmanlık programları ve kültürel entegrasyon süreçleri kritik bir öneme sahiptir.

Uluslararası öğrenci hareketliliği, 21. yüzyılın küreselleşen dünyasında bilgi ekonomisinin, kültürlerarası diyalogun ve uluslararası işbirliğinin temel taşlarından biri haline gelmiştir. Bu hareketlilik, sadece bireysel düzeyde öğrencilerin kişisel ve mesleki gelişimlerine katkı sağlamakla kalmamakta; aynı zamanda ev sahibi ülkelerin ekonomik büyümesine, kültürel çeşitliliğine ve küresel rekabet gücüne önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Ancak, bu hareketliliğin sürdürülebilir, kapsayıcı ve adil bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir.

Uluslararası öğrenci hareketliliğini şekillendiren itici ve çekici faktörlerin derinlemesine anlaşılması, hem kaynak hem de hedef ülkeler için stratejik bir zorunluluktur. Bu anlayış, yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma stratejilerini daha etkili bir şekilde tasarlamasına, hükümetlerin göç ve eğitim politikalarını daha isabetli bir şekilde belirlemesine ve öğrencilerin daha bilinçli kararlar almasına imkân tanıyacaktır. Gelecekte, uluslararası öğrenci hareketliliğinin daha da çeşitleneceği, yeni

eğitim merkezlerinin yükseleceği ve dijital dönüşümün fiziksel hareketliliği dnrecekđi öngörülmektedir. Bu değişim ve dönüşümlere uyum sağlayabilen ülkeler ve kurumlar, küresel eğitim pazarında rekabet avantajı elde edecektir.

Sonuç olarak, uluslararası đrenci hareketliliği günümüzde yalnızca bireysel bir eğitim tercihi olmanın ötesine geçmiş; ülkelerin ekonomik, politik ve kültürel stratejilerinin merkezinde yer alan küresel bir olgu haline gelmiştir. Yükseköğretim kurumlarının ve hükümetlerin, uluslararası öğrencilerin beklenti ve ihtiyaçlarını dikkate alan, onların akademik başarılarını ve sosyal uyumlarını destekleyen politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Gelecek araştırmaların, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki yeni eğitim merkezlerinin yükselişini ve pandemi sonrası dönemde değişen đrenci tercihlerini daha yakından incelemesi önerilmektedir.

Kaynaka

- Agba, M. S., Ocheni, R. I., Ocheni, S. I., Ettah, G., Abang, P. O., Paul, S. O., & Agba, G. E. M. (2022). COVID-19 And The Workplace Of Higher Educational Institutions In Developing Market Economies: Lessons, Policy Options And The Emerging New Normal. *Corporate And Business Strategy Review*, 3(2 Special Issue), 328–338.
- Ahrens, J. (2025). Of ‘International Exposure’, Place And Mobility Trajectories: Domestic Students And International Students In The Education Hub Of Dubai. *Globalisation, Societies And Education*, 23(4), 867–882.
- Altbach, P. G. & Knight, J. (2007). The Internationalization Of Higher Education: Motivations And Realities. *Journal Of Studies In International Education*, 11(3–4), 290–305.
- Annamdevula, S. & Bellamkonda, R. S. (2016). The Effects Of Service Quality On Student Loyalty: The Mediating Role Of Student Satisfaction. *Journal Of Modelling In Management*, 11(2), 446–462.
- Bista, K., Oladipo, O. A., Ge, L., & Qin, T. (2026). Emerging Trends And Challenges In International Student Research: A Content Analysis Of Recent Dissertations (2022–2024). *Journal Of International Students*, 16(4), 103-138.
- Bowman, N. A. & Weaver, K. E. (2023). The Impact Of Diversity Experiences On Undergraduate Student Outcomes. (Ed. Chi Bulk And Ella K.) In *Research Handbook On The Student Experience In Higher Education*. London: Edward Elgar Publishing.
- Brooks, H. H. (2023). International Education From Theory To Practice: A Literature Review. In A. W. Wiseman (Ed.), *Annual Review Of Comparative And International Education 2022* (Vol. 46A, Pp. 127–145). London: Emerald Publishing Limited.
- Brunner, L. R. (2023). Settler Nation-Building Through Immigration As A Rationale For Higher Education: A Critical Discourse Analysis. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1086–1102.
- Bulut, . ve Bulut A.S. K. (2018). Education-Growth Nexus In Middle-Income Countries: An Empirical Examination For Schooling Rates. *International Journal Of Social Sciences And Education Research Online*, Volume: 4(4).pp.560-570.
- Castles, S. ve Miller, M.J. (2008). *Gçler ağı*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Choudaha, R. (2017). Three Waves Of International Student Mobility (1999–2020). *Studies In Higher Education*, 42(5), 825–832.
- Choudaha, Rahul & Chang, Li. (2012). Trends in International Student Mobility. *World Education News & Reviews*. New York: World Education Services,
- Csszr, Z., Tarrosy, I., Dobos, G., Varjas, J., & Alpek, L. (2023). Changing Geopolitics Of Higher Education: Economic Effects Of Inbound International Student Mobility To Hungary. *Journal Of Geography In Higher Education*, 47(2), 285–310.
- Curaj, A., Matei, L., Pricopie, R., Salmi, J., & Scott, P. (2015). *The European Higher Education Area Between Critical Reflections And Future Policies*. Springer International Publishing. <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/28093>.

- Fidler, S. D., Clarke, L., & Wang, R. Y. (2023). The Impact Of Political Factors On International Student Mobility. *British Educational Research Journal*, 49, 352–369.
- Fielding, A. J. (1992). Migration And Social Mobility: South East England As An Escalator Region. *Regional Studies*, 26(1), 1–15.
- Furtado, D. And Song, T. (2015). Inter marriage And Socioeconomic Integration: Trends In Earnings Premiums Among U.S. Immigrants Who Marry Natives. *The ANNALS Of The American Academy Of Political And Social Science*. Volume 662, Issue 1, November, Pp. 207-222.
- Glass, C. R. & Cruz, N. I. (2023). Moving Towards Multipolarity: Shifts In The Core-Periphery Structure Of International Student Mobility And World Rankings (2000–2019). *Higher Education*, 85(2), 415–435.
- Glass, C. R. & Gesing, P. (2018). The Development Of Social Capital Through International Students' Involvement In Campus Organizations. *Journal Of International Students*, 8(3), 1274-1292.
- Glass, C. R., & Cruz, N. I. (2023). Metatrends in mobility: Education hubs and the new multipolar structure of international student mobility. *International Higher Education*. <https://www.international-highereducation.net/api-v1/article/!/action/getPdfOfArticle/articleID/3619/productID/29/fileName/article-id-3619.pdf>
- Higher Education Statistics Agency (HESA). (2023) Higher Education Student Statistics: UK, 2021/22—Where Students Come From And Go To Study. <https://www.hesa.ac.uk/news/19-01-2023/sb265-higher-education-student-statistics/location>.
- Huangfu, R. (2024). Research On The Impact Of Regional Differences On Promoting Educational Equity. *Lecture Notes In Education Psychology And Public Media*. 54. 363-370.
- Institute Of International Education [IIE]. (2020). International Student Enrollment Trends, 1948/49–2019/2020. *Open Doors Report On International Educational Exchange*.
- Ioannidis, J. (2024). Leading Researchers In The Leadership Of Leading Research Universities: Meta-Research Analysis. *Research Policy*. Volume 54, Issue 1. Pp. 1-7.
- Jafarova, T. & Aliyeva, A. (2024). The Cold War Battlefield: A Comparative Analysis Of International Education Strategies Between The United States And The Soviet Union, *Journal Of Educational Leadership And Policy Studies*, 8(1).pp.1-12.
- Jonbekova, A.D., Kim, T., Kerimkulova S, Ruby, A., Sparks, J. (2021). Employment Of International Education Graduates: Issues Of Economy And Resistance To Change. *Higher Education Quarterly*. Vol. 75:618–633.
- Ke, H, Junfeng, D. And Xiaojing, L. (2022). International Students University Choice To Study Abroad In Higher Education And Influencing Factors Analysis. *Frontiers of Psychology*. 13:1036569.pp.1-10.
- Knight, J. (2007). Internationalization: Concepts, Complexities And Challenges. In *Springer International Handbooks Of Education* (Vol. 18, Pp. 207–227). Springer Nature.
- Kondakci Y, Bedenlier S, Zawacki-Richter O. (2018). Social Network Analysis Of International Student Mobility: Uncovering The Rise Of Regional Hubs. *Higher Education*, 75:517–535.
- Lee, E. (1966). “A Theory Of Migration Author”. *Demography*, Vol. 3, No. 1 (1966). Pp. 47-57.
- Lipipun, V. & Angasinha, C. (2023). Educational Transformation In The Digital Era: A Developing Country Perspective. *Corporate And Business Strategy Review*, 4(4 Special Issue), 252–261.
- Macrander, A. (2017). Fractal inequality: A social network analysis of global and regional international student mobility. *Research in Comparative & International Education*, 12(2), 243–268.
- Marginson, S. (2014). Student Self-Formation In International Education. *Journal Of Studies In International Education*, 18(1), 6–22.
- Marginson, S. (2018). Global Trends In Higher Education: The Role Of International Students. *Studies In Higher Education*, 43(9), 1665–1678.
- Maringe, F. & Carter, S. (2007). International Students' Motivations For Studying In UK HE. *International Journal Of Educational Management*, 21(6), 459–475.
- Mazzarol, T. & Soutar, G. N. (2002). “Push-Pull” Factors Influencing International Student Destination Choice. *International Journal Of Educational Management*, 16(2), 82–90.
- Mizikaci, F., & Arslan, Z. U. (2019). A European Perspective In Academic Mobility: A Case Of Erasmus Program. *Journal Of International Students*. Vol. 9, Issue 2, Pp. 705–726.
- Mok, K. H., Han, X., Jiang, J., & Zhang, X. (2017). International And Transnational Learning In Higher Education: A Study Of Students' Career Development In China. *Centre For Global Higher Education Working Paper Series*, 1–27.

- Naka, L. & Spahija, D. (2022). Impact Of English Language As A Human Capital In The Higher Education Institutions' Development Strategy. *Corporate And Business Strategy Review*, 3 (2 Special Issue), 262–272.
- Otto, J. & Whatley, M.A & Salto, D. (2026). The Internationalization Of For-Profit Higher Education Institutions In The United States: Seeking Legitimacy And Responding To Market Forces Via International Student Mobility. *Higher Education*. 1-21.
- Özdemir, A. ve İlhan, A. (2021). Beyin Göçü: Öğrencileri Yurt Dışı Eğitime Yönlendiren Sebepler Bağlamında Nitel Bir Araştırma. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(42), 1159-1186.
- Schulze, M. (2016). Financial Aid And Academic Success: The Role Of Scholarships In Higher Education. *International Journal Of Higher Education*, 5(3), 95-108.
- Shields, R. (2013). Globalization And International Student Mobility: A Network Analysis. *Comparative Education Review*. 57. 609-636.
- Shkoler, O. And Rabenu, E. (2023). The Motivations And Their Conditions Which Drive Students To Seek Higher Education In A Foreign Country. *Current Psychology*, 42 (29), Pp. 25403-25416.
- Sudbrock, C., Uribe-Zarain, X., Glaessgen, T. A., Sottile, J., & Finch, K. K. (2024). Examining Social Capital And First-Generation Student Status: Evidence From A Midwest University. *Journal Of Research In Technical Careers*, 8 (2).pp.31-49.
- Teichler, U. (2004). The Changing Debate On Internationalisation Of Higher Education. *Higher Education*, 48(1), 5– 26.
- Teichler, U. (2017). Internationalisation Trends In Higher Education And The Changing Role Of International Student Mobility. *Journal Of International Mobility*, No. 5(1), 177–216.
- Thomas, K. J. A. & Inkpen, C. (2017). Foreign Student Emigration To The United States: Pathways Of Entry, Demographic Antecedents, And Origin-Country Contexts. *International Migration Review*, 51(3), 789-820.
- Trujillo, J.P.C. Mohammed, P.J. Saleh, S.T. (2020). Students' Motivations To Study Abroad: The Case Of International Students At The University Of Debrecen Central European. *Journal Of Educational Research*, 2 (1) , Pp. 76-81
- Turhan, T. Ve Şeker, M. (2025). Türk Üniversitelerinin Küresel Sıralamalardaki Yeri: QS, THE Ve ARWU Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Analiz (2020-2024). *Eğitim Ve İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt 16. Sözel Sayı. S.38-58.
- Wu, C. & Wilkes, R. (2017). International Students Post-Graduation Migration Plans And The Search For Home. *Geoforum*, 80, 123-132.
- Xu, X. (2023). Reconceptualizing International Student Mobility: A Multipolar Structure Lens. *Journal Of International Students*, 13(2), 1–4.
- Yang, Q., Shen, J., & Xu, Y. (2022). Changes In International Student Mobility Amid The COVID-19 Pandemic And Response In The China Context. *Fudan Journal Of The Humanities And Social Sciences*, 15(1), 23–40.
- Yin, X., & Zong, X. (2022). International Student Mobility Spurs Scientific Research On Foreign Countries: Evidence From International Students Studying In China. *Journal Of Informetrics*, 16(1), 1-12.
- Verbik, L. & Lasanowski, V. (2007). *International Student Mobility: Patterns and Trends*. WENR, 20.(10).